

Waarom de hervorming van de abortuswet na 35 jaar noodzakelijk is

Petra De Sutter

1. Abortus als fundamenteel recht en noodzaak voor volksgezondheid

- Abortus is een mensenrecht: essentieel voor lichamelijke autonomie, waardigheid en zelfbeschikking van vrouwen.
- WHO erkent veilige abortus als cruciale gezondheidszorg: restricties verhogen ongelijkheid en gezondheidsrisico's.
- In landen met verboden of beperkte toegang vinden jaarlijks 25 miljoen onveilige abortussen plaats.
- Onveilige abortus veroorzaakt jaarlijks 39.000 sterfgevallen en miljoenen complicaties.
- In landen met legale abortus zijn moedersterfte en complicaties aanzienlijk lager.
- Toegang tot veilige abortus bevordert preventie: betere seksuele voorlichting en anticonceptie leiden tot minder ongeplande zwangerschappen.
- Psychosociale en economische gevolgen van gedwongen zwangerschappen zijn ernstig: depressie, armoede, schooluitval.
- Jonge en kwetsbare vrouwen zijn onevenredig getroffen.

2. Seksuele en reproductieve rechten als kern van gendergelijkheid

- SRGR (seksuele en reproductieve gezondheid en rechten) zijn cruciaal voor empowerment van vrouwen.
- Internationale afspraken (ICPD 1994, SDG 5) bevestigen toegang tot abortus als fundamenteel recht.
- Gebrek aan toegang tot anticonceptie en abortus leidt tot ongewenste zwangerschappen, kinderhuwelijken en gezondheidsproblemen.
- Gedwongen moederschap verhoogt risico op psychische aandoeningen (angst, PTSS).
- Sociale gevolgen: werkverlies, armoede, sociale uitsluiting, vooral in lage-inkomenslanden.
- Autonomie over voortplanting versterkt deelname van vrouwen aan onderwijs, economie en politiek.
- Investeren in SRGR heeft economische voordelen: sluiting van genderkloof kan de wereldeconomie met 28 biljoen dollar laten groeien.
- Casestudies tonen positieve effecten van hervorming:
 - Uruguay: daling onveilige abortussen, betere gezondheid, stijgende arbeidsparticipatie.
 - Ethiopië: halvering moedersterfte na verruiming wetgeving.

- VS: na het intrekken van Roe v. Wade steeg ongelijkheid en clandestiniteit.
- Polen: strengere wetgeving leidde tot protesten en verslechterde vrouwenrechten.

3. Voortplantingscontrole als politiek instrument

- Voortplanting is politiek geladen, verweven met macht, ideologie en cultuur.
- Patriarchale systemen gebruiken voortplanting om vrouwelijke lichamen te controleren.
- Foucaults biopolitiek: staten reguleren lichamen voor sociale controle.
- Religieuze tradities legitimeren patriarchale structuren: voortplanting als heilige plicht, afwijzing van abortus en anticonceptie.
- Spanningsveld tussen individuele rechten en collectieve morele normen.
- Staten sturen bevolkingsgroei met wetgeving:
 - China: één-kindbeleid met mensenrechtenschendingen.
 - Hongarije/Israël: pro-natalistisch beleid.
- Reproductief racisme: minderheden worden disproportioneel beïnvloed (bv. gedwongen sterilisaties).
- Antimigratie- en nationalistische retoriek koppelt voortplanting aan 'ras' en identiteit (bv. "omvolkingstheorie").
- Wetgeving rond abortus weerspiegelt maatschappelijke machtsstructuren en het recht op zelfbeschikking

4. Abortus in België vóór 1990

- Volledig strafbaar onder het Strafwetboek van 1867 (artikelen 348–353).
- Geen wettelijke uitzonderingen, zelfs niet bij verkrachting, incest of medische risico's.
- Alleen levensreddende ingrepen werden gedoogd, maar niet wettelijk erkend.
- Zware straffen voor vrouwen, artsen en tussenpersonen.
- Vanaf jaren '60: groeiend maatschappelijk debat over vrouwenrechten en reproductieve autonomie.
- Vrouwenbewegingen en artsen pleitten voor legalisering, maar politieke weerstand bleef groot (vooral van CVP).
- In praktijk: relatief veilige, illegale abortussen in steden, vaak met medeweten van overheid.
- Abortuscentra ontstonden, zoals in Gent en Brussel.
- Vrouwen zonder middelen of netwerk waren het zwaarst getroffen.
- Bekend proces: arts Willy Peers in 1973 — leidde tot publieke protesten.

- Duidelijke kloof tussen strenge wet en sociale realiteit.

5. De Wet Lallemand-Herman-Michielsens (1990)

- Gedeeltelijke depenalisering: abortus toegestaan tot 12 weken, onder voorwaarden (6 dagen bedenktijd, artsgesprek).
- Koning Boudewijn weigerde te ondertekenen → tijdelijk onbekwaam verklaard.
- Abortus bleef formeel strafbaar, maar met uitzonderingsclausule.
- Politiek compromis na decennia van ideologisch conflict.
- Waarom bleef de wet lang onaangeroerd (1990–2018)?
 - Angst voor nieuwe polarisatie over ethische thema's (zoals bij euthanasie, homohuwelijk).
 - Weinig maatschappelijke druk of juridische conflicten.
 - Praktijk werkte relatief goed, dus geen gevoel van urgentie.
 - Abortus bleef een uitzondering in het strafrecht, niet een erkend recht.
- Wat veranderde in 2018?
 - Internationale druk (bv. Ierland legaliseerde abortus; VS & Polen beperkten het).
 - Belgische feministische organisaties eisten hervorming.
 - Regering Michel I (zonder Franstalige christendemocraten) vond akkoord.
 - Abortus werd symbolisch uit het Strafwetboek gehaald.
 - Progressieve wetsvoorstellen en wetenschappelijk bewijs ondersteunden verdere decriminalisering.

6. Wet van 2018:

- Wijziging van de wet van 1990, abortus grotendeels uit strafwetboek gehaald.
- Abortus legaal tot 12 weken zwangerschap met voorwaarden (zoals verplichte bedenktijd van 6 dagen en medisch consult).
- Strafrechtelijke sancties blijven voor abortussen buiten wettelijke termijn of zonder procedures.
- Symbolische doorbraak: abortus als vrouwenrecht en gezondheidskwestie erkend, niet langer als misdrijf.
- Politieke context 2018:
- Hervorming resultaat van compromis binnen regering Michel I (MR, Open VLD, CD&V, N-VA).
- CD&V en N-VA tegen verdere versoepeling vanwege ethische bezwaren.
- Progressieve partijen wilden meer hervormen (termijn verlengen, bedenktijd afschaffen), maar hadden geen meerderheid.

- Liberalen kozen voor pragmatische stap, geen diepgaande wijziging om coalitie niet te destabiliseren.

7. Situatie sinds 2018:

- CD&V legt veto op verdere versoepeling, wil consensus en wetenschappelijk comité.
- Wetenschappelijk comité (2023) adviseert:
 - Abortustermijn verlengen naar minstens 18 weken.
 - Verplichte bedenktijd afschaffen.
 - Abortus volledig erkennen als medische zorg, niet strafbaar.
 - Betere opleiding zorgverleners en beschikbaarheid abortuszorg.
- CD&V blijft vasthouden aan verkorte bedenktijd (2 dagen) en termijn van 14 weken met uitzonderingen.
- Andere coalitiepartijen steunen aanbevelingen, maar houden rekening met CD&V om coalitie te sparen.
- PVDA pleit voor wetgevende actie zonder CD&V, maar krijgt onvoldoende steun.
- Recente ontwikkelingen:
- 2024: Verschillende partijen (PS, PVDA, Open VLD, Groen-Ecolo) dienen wetsvoorstellen in voor modernisering (termijn naar 18 weken, bedenktijd afschaffen, depenalisering).
- CD&V stelt compromis voor: termijn 14 weken, verkorte bedenktijd.
- MR en Vooruit stemmen tegen wetsvoorstellen vanwege coalitieafspraken.
- Vrouwenrechtenorganisaties uiten teleurstelling over politieke vertraging.

Conclusie: Dringende noodzaak hervorming:

- Huidige wet verouderd, paternalistisch en belemmerend.
- Bedenktijd veroorzaakt stress, vertraging en juridische obstakels.
- Jaarlijks reizen honderden vrouwen naar Nederland voor abortus na 12 weken.
- Hervorming noodzakelijk om abortus als basisgezondheidszorg te erkennen en vrouwenrechten te respecteren.
- Conclusie:
 - Abortuswetgeving moet humaner, moderner en minder stigmatiserend worden.
 - Hervorming is ethisch, medisch en sociaal urgent.